

NIEUWSBRIEF

Nr 83 - Maart 2023

NIEUWS

VZW 'VRIENDEN VAN HET CEGESOMA'

Steun het CegeSoma door lid te worden van de vzw en deel met ons uw passie voor geschiedenis.

► Lees meer

AGENDA

SAVE THE DATE

Op 27 april 2023 organiseert het CegeSoma een dag met pas afgestudeerde getalenteerde jonge historici. Elk jaar biedt deze niet te missen studiedag de mogelijkheid om nieuwe en interessante ontdekkingen te doen.

► Lees meer

STUDIEDAG VERZET

Op 10 mei 2023 organiseert het FelixArchief, samen met het CegeSoma en het Vredescentrum, een studiedag over het verzet in Antwerpen. We maken de balans op van het onderzoek met gespecialiseerde historici.

► Lees meer

FOCUS OP DE COLLECTIES

FASCISME IN DE BIBLIOTHEEK VAN HET CEGESOMA

Ontdek met onze bibliothecaris het tweede deel (over België) van een trilogie gewijd aan de rijkdom van onze collecties over dit onderwerp.

► Lees meer & bekijk de video

PUBLICATIES

TWEE NIEUWE INVENTARISSEN

De inventarissen van de archieven van twee verwante verenigingen zijn nu te raadplegen: 'Les Invalides Prévoyants' en 'De Kinderen van het Vaderland'.

► [Lees meer](#)

Luchtvaartsquare 29 / B-1070 Brussel / België
Copyright © CegeSoma / Rijksarchief, alle rechten voorbehouden

Steun het CegeSoma door lid te worden van de vzw !

De vzw 'De Vrienden van het CegeSoma' viert dit jaar al haar 33ste verjaardag !

De vzw werd in 1991 opgericht met als doel de activiteiten van het CegeSoma veel mogelijk bekend te maken en de belangstelling aan te wakkeren voor het Centrum in het bijzonder en de studie van de Tweede Wereldoorlog in het algemeen.

Meer dan dertig jaar later is het resultaat meer dan positief, daarvan getuigen tal van activiteiten, bezoeken en conferenties die de vzw heeft georganiseerd.

Als u lid wil worden van de vzw volstaat het [dit inschrijvingsformulier](#) in te vullen en naar dit adres op te sturen: asbl-vzw.cegesoma@arch.be en een jaarlijkse bijdrage van 15 euro over te maken.

Klein voordeel: zodra we uw bijdrage ontvangen hebben, krijgt u 30% korting op alle publicaties van het CegeSoma, met inbegrip van het Belgisch Tijdschrift voor Nieuwste Geschiedenis.

U wordt natuurlijk ook uitgenodigd op alle activiteiten van de vzw en het CegeSoma: een niet te missen kans om van gedachten te wisselen over geschiedenisthema's die ons en u boeien ...

Onze twee volgende activiteiten vinden plaats op 12 en 24 mei eerstkomend. U vindt alle informatie hierover in de Nieuwsbrief van april en op deze website.

Wij hopen u te mogen verwelkomen en met u te kunnen kennismaken !

Ander nieuws

[Jonge Historici Promotie 2022 : een mooie « oogst »...](#)

[Helden van het Verzet. Dit zijn de namen.](#)

['Spektakelcultuur' tijdens WOI en WOII: nieuw themanummer van het BTNG](#)

[SAVE THE DATE : donderdag 27 april 2023](#)

[Twee nieuwe inventarissen! 'Les Invalides Prévoyants' en 'De Kinderen van het Vaderland'](#)

[Jaarverslag van het CegeSoma](#)

[DRIE VRAGEN AAN ... Hilde Keppens en Kathleen Vandenberghe,](#)

[Postdoctorale onderzoeksbeurzen voor Oekraïense onderzoekers](#)

[13-14 december 2022 : General Partner Meeting van EHRI-PP in het CegeSoma](#)

[Lancering Calls 2023 van de EHRI-Conny Kristel fellowships](#)

[Nieuws over het project Wikibase Verzet](#)

[Rijksarchief te Luik: Studiedag over het verzet](#)

1

2

>

>>

SAVE THE DATE : donderdag 27 april 2023

Dag van de jonge historici – uitgave 2022

Het CegeSoma/Rijksarchief organiseert op donderdag 27 april e.k. zijn traditionele dag voor jonge getalenteerde pas afgestudeerde geschiedkundigen. Die dag biedt hen de gelegenheid om de resultaten te komen voorstellen van onderzoek dat aansluit bij de opdrachten van het Centrum. Voor u is het een kans om hen te ontmoeten en een overzicht te krijgen van het onderzoek dat in alle universiteiten van ons land wordt gevoerd.

Zoals elk jaar is iedereen welkom op deze bijeenkomst: hij staat open voor studenten, onderzoekers, journalisten en liefhebbers van geschiedenis. Een niet te missen event om nieuwe pareltjes of « grote klassiekers » te ontdekken of wie weet kennis te maken met historici die morgen naam en faam zullen maken!

Meer informatie (programma en inschrijvingsmodaliteiten) volgt binnenkort.

We zien ernaar uit om u tijdens dit event te verwelkomen bij het CegeSoma !

Ander nieuws

[Jonge Historici Promotie 2022 : een mooie « oogst »...](#)

Helden van het Verzet. Dit zijn de namen.

'Spektakelcultuur' tijdens WOI en WOII: nieuw themanummer van het BTNG

Steun het CegeSoma door lid te worden van de vzw !

Twee nieuwe inventarissen! 'Les Invalides Prévoyants' en 'De Kinderen van het Vaderland'

Jaarverslag van het CegeSoma

DRIE VRAGEN AAN ... Hilde Keppens en Kathleen Vandenberghe,

Postdoctorale onderzoeksbeurzen voor Oekraïense onderzoekers

13-14 december 2022 : General Partner Meeting van EHRI-PP in het CegeSoma

Lancing Calls 2023 van de EHRI-Conny Kristel fellowships

Nieuws over het project Wikibase Verzet

Rijksarchief te Luik: Studiedag over het verzet

1

2

>

>>

Het verzet in Antwerpen tijdens WOII

Studiedag in het Felixarchief van Antwerpen

Wereldoorlog II [Conferentie](#)

Antwerpen was de belangrijkste stad in Vlaanderen voor het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog. Dat Antwerpse verzet is even divers als de stad zelf: mannen en vrouwen, Franstalige bourgeoisie en communisten, Joden en katholieken, rechts en links. De laatste jaren zien we steeds meer aandacht voor het verzet tijdens de Tweede Wereldoorlog in België en deze studiedag, georganiseerd door het CegeSoma/Rijksarchief samen met het FelixArchief van de stad Antwerpen en het Vredescentrum, is daar deel van. De studiedag biedt een stand van zaken rond het onderzoek naar het verzet en sluit af met een debat over de betekenis van het verzet vandaag en morgen.

De studiedag gaat door in het FelixArchief in Antwerpen op 10 mei 2023. **Inschrijven is gratis maar verplicht, via een bericht aan : stadsarchief@antwerpen.be.**

Wees welkom !

PROGRAMMA

- 09:00-09:30 - **Ontvangst**
- 09:30-09:40 - **Verwelkoming** | Marie Juliette Marinus, FelixArchief
- 09:40-10:15 - **Het verzet in Antwerpen: synthese en krachtlijnen** | Nico Wouters, CegeSoma/Rijksarchief
- 10:15-10:45 - **Sessie 1: "De onvergetelijken Fidelio": Marcel Louette (1907-1978) als pionier in het verzet** |

Babette Weyns, UGent

- 10:45-11:15: **Koffie**
- 11:15-11:45 - **Sessie 2: "Voor vrede, brood en vrijheid": straatprotest van Antwerpse volkswomen tegen de bezetter (mei 1941)** | Michèle Corthals, UAntwerpen
- 11:45-12:30 - **Vragenronde**
- 12:30-13:30 - **Lunch**
- 13:30-14:00 - **Sessie 3: Het georganiseerde Joods verzet in Antwerpen: een stand van zaken** | Janiv Stamberger, Vredescentrum; Dorien Styven, Kazerne Dossin
- 14:00-14:30 - **Sessie 4: Collectieve herinnering versus oorlogsrealiteit: de politie van Deurne en het verzet, 1942-1944** | Herman Van Goethem, UAntwerpen
- 14:30-15:05 - **Vragenronde**
- 15:05-15:30 - **Koffie**
- 15:30-16:30: **Rondetafelgesprek en conclusies** | Marnix Beyen, UAntwerpen; Bruno De Wever, UGent; Nico Wouters, CegeSoma/Rijksarchief
- 16:30 - **Receptie**

Presentatie Studiedag en sturing rondetafelgesprek : Frank Seberechts, FelixArchief

-> UITNODIGING

10/05/2023 - 09:00 – 16:30

PRAKTISCHE INFORMATIE

Waar : FelixArchief - Oude Leeuwenrui 29 - 2000 Antwerpen

Wanneer : woensdag 10 mei 2023, 9u30 - 16u30 (aansluitend receptie)

Inschrijving : deelname is gratis maar inschrijven is verplicht en kan per mail naar stadsarchief@antwerpen.be

Hoofdtal (Hoofdtalen)

Nederlands

TREFWOORDEN

[verzet](#) [Vlaanderen](#)

Het fascisme in de bibliotheek van het CegeSoma (2) : fascisme in België

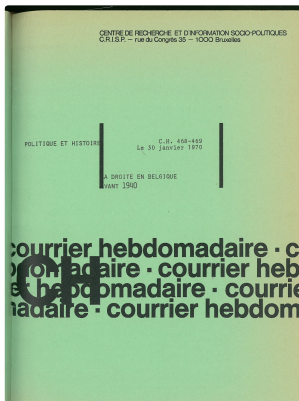
'Het fascisme in de Bibliotheek van het CegeSoma (2): Fascisme in België.' Onder die titel nodigen wij u uit om het dertiende thema te ontdekken in onze reeks 'Afspraken met de bibliothecaris'. Elk thema dompelt u onder in onze collecties en wordt geïllustreerd met een video en begeleidende tekst over de informatie erover in onze bibliotheek.

Bekijk de dertiende video 'Afspraken met de bibliothecaris: 13. "Het fascisme in de Bibliotheek van het CegeSoma (2): fascisme in België".

Aangezien het fascisme tijdens het interbellum in hoofdzaak (maar niet uitsluitend) een Europese aangelegenheid was, kon ook België er niet aan ontsnappen. Nochtans bleef tijdens een groot deel van die periode de aantrekkingskracht van de beweging met de "fasci" eerder marginaal. In feite beïnvloedde het fascisme vooral in de jaren 1920 enkele duizenden soldaten van de 'Grote Oorlog' die hun ervaringen slecht verteerde hadden en moeite hadden om zich weer in te passen in een normale burgersamenleving. Hun ontevredenheid werd ook opgepikt door een fractie van katholiek rechts die na de invoering van het algemeen stemrecht het verlies van haar politiek monopolie niet had kunnen verteren. Enkele namen van fascistische of fascistoïde bewegingen uit die periode : het Nationaal Legioen, de jongerenmilisie Jeunesses nationales en later, in Vlaanderen, het Verdinaso van Joris Van Severen. Met de economische crisis van de jaren 1930 en het schijnbaar onvermogen van het parlementair stelsel om hier antwoorden op te bieden groeide in België de belangstelling voor het fascisme, dat in 1936 uiteindelijk in het parlement doorbrak met Rex en het VNV. Maar inzake identitaire gevoeligheden waren het twee verschillende bewegingen: Rex beriep zich op de Belgische Staat terwijl het VNV deze verloochende om Vlaanderen en een Groot-Nederland te promoten. Beiden deden mee aan de collaboratie met de nazibezetter, wat hun verschillen uitvaagde in de ogen van de publieke opinie.

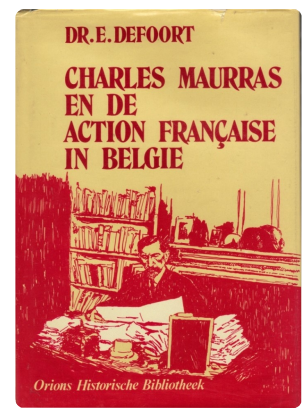
Ondanks hun uiteindelijke mislukking blijven ze als dusdanig in het geheugen gegrift, hoewel het rexisme met zijn uitwassen duidelijk meer gedemoniseerd werd in Franstalig België dan het VNV in Vlaanderen.

Maar het duurde lang vooraleer deze bewegingen met een zekere wetenschappelijke afstandelijkheid werden bekeken, zo groot was immers de emotionele beladenheid die ze "in illo tempore" hadden teweeg gebracht.

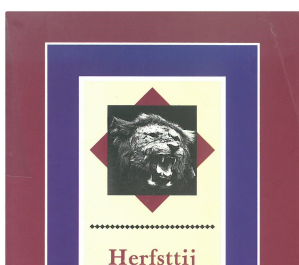
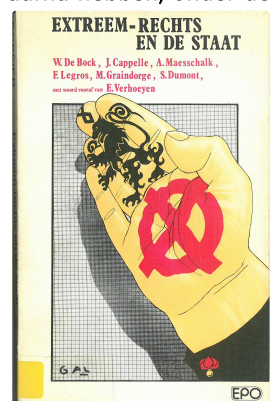
Het is pas vanaf de jaren '60 dat een aantal geschiedkundigen – met de vereiste dialectische voorzichtigheid – wagen om zich ermee bezig te houden. Jacques Willequet schreef over *Les fascismes belges* in een themanummer van de *Revue d'histoire de la Deuxième Guerre mondiale* (april 1967) en Jean Stengers boog zich in de *Courrier Hebdomadaire du Crisp* (januari 1970) over dit « merkwaardige » politieke onderwerp met een eerder neutrale titel waarmee men alle kanten op kan en die zelfs enigszins misleidend was (*La Droite en Belgique avant 1940*). Maar – en dat is wel tekenend – het meest volledige werk over het rexisme is van de hand van een Franse onderzoeker, in plaats van een Belgische, namelijk een zekere Jean-Michel Etienne, auteur van *Le Mouvement rexiste avant 1940* (1968).

Aan Vlaamse kant schreef Eric Defoort enkele jaren later een lijvig onderzoekswerk met als titel *Charles Maurras en de Action Française in België* (1978). Voordien was het onderwerp fascisme het werkterrein gebleven van enkele geëngageerde antifascistische publicisten zoals bijvoorbeeld Michel Géoris-Reitshof (*Extrême droite et néo-fascisme en Belgique*-1962). Dat bleef zo tot in de jaren '70, met uitzondering van de uitstekende en nuttige analyses van Etienne Verhoeyen in een reeks die de *Courrier du Crisp* wijdde aan *L'extrême droite en Belgique* (1974 à 1976) : ze zijn ook vandaag nog waardevol om voor de naoorlogse periode het onderwerp te bestuderen en ze gaan zowel over het neonazisme als over het katholieke traditionalisme.

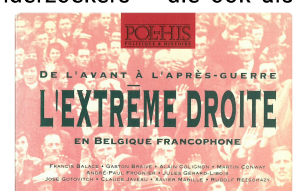

Maar echt ver reikte dit allemaal niet. De belangstelling van het grote publiek voor dit thema werd misschien pas echt weer opgewekt in het begin van de jaren '80, toen journalist Maurice De Wilde met zijn uitzendingen op de VRT (1982) er werk van maakte om *De Nieuwe Orde* te analyseren. Daarna hebben, onder de hoede van uitgeverij EPO die in Vlaanderen bekend staat voor haar bij uitstek progressieve strekking, verschillende vorsers en onderzoeksjournalisten (zoals Walter De Bock) zich van nabij bezig gehouden met *Extreemrechts en de Staat* (1981) en *De mooiste jaren van een generatie. De Nieuwe Orde in België voor, tijdens en na WO II* (1982). Deze benadering wierp nadien nog vruchten af, onder meer met publicaties van Serge Dumont (*Les Brigades noires*-1983), Hugo Gijsels

(*Het Vlaams Blok 1938-1988*), en Manuel Abramowicz (*Les rats noirs. L'extrême droite en Belgique francophone*-1996). Dit soort onderzoek was zeker niet onbelangrijk maar professionele geschiedkundigen stonden nog niet te trappelen om het onderwerp aan te snijden. Daar kwam enigszins verandering in toen Vlaams-nationalistisch extreemrechts doorbrak met het Vlaams Blok, dat alras door de media ervan werd beschuldigd neofascistisch te zijn of te sympathiseren met het fascisme.

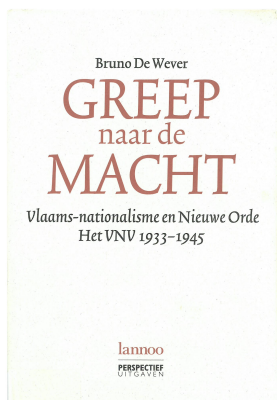

Als gevolg daarvan kwamen onder de hoede van het CegeSoma, of juister gezegd van diens voorganger het NSGWO, verschillende kwaliteitsvolle onderzoekers – die ook als dusdanig werden erkend – samen om te brainstormen over dit thema, wat leidde tot twee belangrijke publicaties, namelijk *Herfsttij van de 20ste eeuw-Extreem-rechts in Vlaanderen 1920-1980* (1992) en *De l'avant-guerre à l'après-*

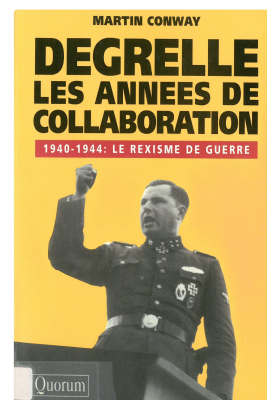

guerre : l'extrême droite en Belgique francophone (1994). Het waren beide collectieve werkstukken. En kort nadien – maar was dit wel toeval? – verschenen twee fundamentele werken over “historische” fascistische bewegingen: Martin Conway, *Collaboration in Belgium. Léon Degrelle and the Rexist Movement 1940-1944* (1993) en Bruno De Wever, *Greep naar de Macht. Vlaams-nationalisme en Nieuwe Orde. Het VNV 1933-1945* (1994). Het eerste werd snel zowel in het Frans al in het Nederlands vertaald.

Vanaf dan verschenen meer en meer – maar niet in overdreven mate – wetenschappelijke publicaties naast eerder polemische geschriften, en dat bleef zo gedurende een vijftiental jaar. Er dient echter nadrukkelijk te worden op gewezen dat er over het Vlaams Blok regelmatig door geschiedkundigen en kroniekschrijvers geschreven werd maar dat het Vlaams Belang veel minder aandacht kreeg. Kwam dit misschien omdat die partij goed en wel ingebed raakte in het politiek landschap in het Noorden van het land? Of omdat, meer dan twee generaties na het einde van de Tweede Wereldoorlog, de politieke vingerwijzingen naar deze partij geen effect meer sorteerden? Dat is op z'n minst wat kan worden afgeleid uit een recente

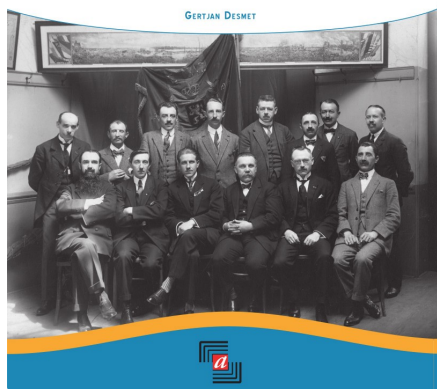

(2021) publicatie van Vincent Scheltiens en Bruno Verlaeck, *Extreem rechts. De geschiedenis herhaalt zich niet (op dezelfde manier)*.

Twee nieuwe inventarissen! 'Les Invalides Prévoyants' en 'De Kinderen van het Vaderland'

Onlangs verschenen opnieuw twee inventarissen van het CegeSoma, ditmaal van archieven van nauw aan elkaar verwante verenigingen.

Les Invalides Prévoyants, Œuvre royale d'Assistance aux Eprouvés de la Guerre (1920-2003) ontstond na de Eerste Wereldoorlog als een filantropische kring van Brusselse oorlogsinvaliden die vnl. financiële steun bood aan hulpbehoevende invaliden, oudstrijders, oorlogsweduwen en -wezen, en voormalige politieke gevangenen. Tijdens de Tweede Wereldoorlog voorzag de vereniging gratis middagmaaltijden voor kinderen van gesneuvelde militairen, gefusilleerden of politieke gevangenen. De vzw verstreekte gedurende de bezetting in totaal voor ongeveer twee miljoen frank aan maaltijden en verdeelde ze voor ongeveer een miljoen frank aan hulp in natura.

De “Vooruitziende Invaliden” besloten om na de oorlog hun filantropie voor oorlogswezen op een meer structurele basis

verder te zetten. Daartoe werd in 1949 een nieuwe vzw opgericht: *Enfants de la Patrie* (*Fonds pour l'Education des*) of kortweg [Les Enfants de la Patrie / De Kinderen van het Vaderland \(1949-2017\)](#). Opgevat als tak van *Les Invalides Prévoyants* gaf de vereniging zich de opdracht om bij te dragen aan de beroepsontwikkeling van oorlogswezen door tussen te komen in de studiekosten en het verschaffen van beperkte leningen. Haar liefdadigheid werd gezien als een aanvulling en zelfs correctie op het werk van parastatalen zoals het Nationaal Werk voor Oorlogswezen: De Kinderen van het Vaderland sprongen in waar (semi-)overheidsinstellingen dit niet konden. Naarmate de jaren vorderden, breidde deze sociale dienstverlening zich bijna vanzelfsprekend uit tot de kinderen van voormalige oorlogswezen.

De oprichter en alomtegenwoordige voorzitter van beide verenigingen was Jean-Joseph Michel (1890-1974), eigenaar van een carrosseriezaak en oorlogsinvalide van de Eerste Wereldoorlog. 'Papa' Michel was decennialang de bezieler en het gezicht van *Les Invalides Prévoyants* en *De Kinderen van het Vaderland*. Als eerbetoon werd in 1976 Gemeenteschool nr. 6 in Sint-Gillis naar hem vernoemd.

De verenigingsarchieven (vroegere ref. AA2218 en AA2487) kunnen niet los van elkaar gezien worden. Naast standaardreeksen (notulen van vergaderingen, stukken inzake de statuten, boekhouding, enz.) bevatten ze ook een aantal unieke stukken. De *Livres d'Or* van beide verenigingen bijvoorbeeld werden gedurende decennia bijgehouden om gulle schenkers te eren. Het archief van De Kinderen van het Vaderland bevat een dertigtal fotoalbums, vele tientallen foto's en zelfs enkele films over vergaderingen, interne activiteiten en fundraising-evenementen georganiseerd door beide verenigingen – gaande van het mondaine tot het plechtstatige. De reeks individuele dossiers bijgehouden door De Kinderen van het Vaderland is wellicht echter de meest rijke bron: het gaat om meer dan 650 dossiers uit de periode 1945-1994 op naam van gezinnen die door de vereniging werden geholpen.

Het archief van *Les Invalides Prévoyants* telt 43 nrs. (0,6 strekkende meter) en is vrij raadpleegbaar. Raadpleging van het archief van De Kinderen van het Vaderland (849 nrs., 15 s.m.) vereist de toestemming van de Algemeen Rijksarchivaris of zijn gemachtigde, evenals het ondertekenen van een onderzoeksverklaring. Iconografisch materiaal zal stelselmatig gedigitaliseerd worden; de originelen zijn daarna niet meer raadpleegbaar.

Ander nieuws

[Jonge Historici Promotie 2022 : een mooie « oogst »...](#)

[Helden van het Verzet. Dit zijn de namen.](#)

['Spektakelcultuur' tijdens WOI en WOII: nieuw themanummer van het BTNG](#)

[Steun het CegeSoma door lid te worden van de vzw !](#)

[SAVE THE DATE : donderdag 27 april 2023](#)

[Jaarverslag van het CegeSoma](#)

[DRIE VRAGEN AAN ... Hilde Keppens en Kathleen Vandenberghe,](#)

[Postdoctorale onderzoeksbeurzen voor Oekraïense onderzoekers](#)

[13-14 december 2022 : General Partner Meeting van EHRI-PP in het CegeSoma](#)

[Lancering Calls 2023 van de EHRI-Conny Kristel fellowships](#)

[Nieuws over het project Wikibase Verzet](#)

[Rijksarchief te Luik: Studiedag over het verzet](#)

1

2

>

>>